

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Sizleri, Müslüman Arnavutluk'un haftalık bülteni Muştu'nun dokuzuncu sayısı ile selamlıyoruz.

1944... İslam milleti için kan ve gözyaşı ile dolu bir yıl daha. İslam milletinin siyasal varlığını ve birliğini sağlayan / temsil eden Osmanlı İmparatorluğunun bakiyesinin tasfiyesinin sürdürüldüğü, bunun için Müslüman ahalinin dünyanın bir çok yerinde katliama ve sürgüne tabi tutulduğu bir yıl. İşte Kırım Tatarları, işte Ahıska Türkleri ve işte Çameria Arnavutları. Ortak paydaları İslam milletinin sahipsiz kalmış evlatları olmaları.

Çameria Yunanistan'ın kan ve gözyaşına boğduğu bir Müslüman belde. Çameria Balkanlardaki bilinmeyen Filistin. Filistin gibi Çameria'nın da Müslüman halkı yurtlarına dönüş için 60 yılı aşkın bir zamandır mücadele veriyor.

Müslüman Arnavutluk, Çameria meselesini salt Arnavut halkının değil İslam milletinin bir meselesi olarak görüyor. Gerek Çameria'daki gerekse Batı Trakya'nın diğer bölgelerindeki Müslüman halkın birbirinden kopuk meseleleri olduğuna ve bu meselelerin birbirinden kopuk projelerle çözüme ulaştırılabileceğine inanmak için hiçbir makul sebep görmüyoruz. İşte bu sebeple biz, Arnavut halkını ve İslam milletinin diğer unsurlarını Çameria meselesini İslami temelde ele almaya davet ediyoruz. Yine Çameria meselesini salt Arnavut halkının meselesi addeden projeleri de, eksik ve kuşatıcı olmamaları sebebiyle kabule şayan bulmuyoruz.

Hülasa, Yanya'da bir Kudüs göremeyenler için çölde geçirilecek bir 40 yıl daha görünüyor...

Bültenimizde bu hafta Hacı Vehbi Süleyman Gavoçi'nin hayatı hakkında bir yazıya yer veriyoruz. Gavoçi, komünist diktatörlüğün estirdiği terör sebebiyle ömrünü yurtdışında geçirmek zorunda kalan Müslüman Arnavut alimlerden birisi. Gavoçi ve benzerlerinin varlığı İslam milleti içinde Arnavutların başlarını dik tutmalarını sağlamıştır, diyebiliriz. Onların varlığı ile ümmetin diğer halkları Arnavutlardaki imani kıvılcımın varlığına / sönmediğine şahit olmuşlardır.

Arnavut edebiyatını inceleyen "Ana hatlarıyla Arnavut Edebiyatı" isimli yazımız bu hafta dördüncü bölümüyle devam ediyor. Yine Üsküp Müslümanları hakkında hazırlanmış bir tez çalışmasının ikinci bölümünü sunuyoruz sizlere.

Bulgaristan'daki Türklerin sosyal haklarını ele alan bir çalışmanın faydalı olacağı kanaatiyle yayımlamaya başlıyoruz.

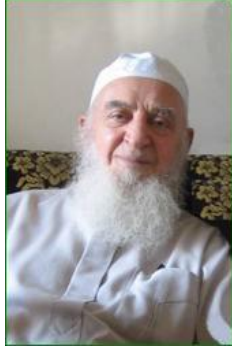
Çameria bölümünde sizlere bir halk türküsü ve İstiklal Marşı'ndan bir kıta sunuyoruz; fotoğraf karelerinin ifade gücüne güvenerek.

Son sayfamızda ise Bulgaristan muhaciri bir aileye ait bir belgeyi yayımlıyoruz. Bu belge internet üzerinden satış yapılan bir sitede alıcısını bekler halde.

Gerek bülten çalışmamıza gerekse www.muslumanarnavutluk.com sitesine yönelik müspet – menfi görüşlerinizi mustu@muslumanarnavutluk.com elektronik posta adresine gönderebilirsiniz.

Selam ile...

HACI VEHBİ SULEJMAN GAVOÇI

Jaup İmer Pashaj

17.05.1923'de İşkodra'da dünyaya gelen Vehbi Sulejman Gavoçi Arnavutluk'un önemli şahsiyetlerinden birisidir. Çağdaş olan ulemadan birçoğu gibi o da eğitime değer veren, dindar ve vatansever bir ailenin çocuğudur. Vakıf, dönem itibariyle İşkodra'nın İslami ilimlere sahip güçlü ailelerin yurdu olduğu tarihi bir gerçeklik olarak görülmektedir.

Eğitimine Hafız Yusuf Kelmendi'nin yanında başlayan Gavoçi ondan Hanefi fıkhı, Arapça, tefsir ve akaid dersleri aldı.

Süleyman Gavoçi İslam kültürünün Arnavutluk'ta yayılması için gayret gösteren bir muallimdir. Arabistan'da İslam Hukuku alanında eğitim alan, Kahire'de uzun süre kalan Gavoçi Arapça ve İngilizce'ye vakıf birisidir ve sayısı 50'yi aşan eserinin ve yüzlerce makalesinin bir kısmını Arapça olarak kaleme almıştır. Gavoçi, eğitim, din vb. sahalarda kalıcı temeller atmasıyla tanınır.¹

Hacı Vehbi Sulejman Gavoçi öğretmenlik hayatına Halep'teki kız okulunda başladı ve daha sonra öğretmen enstitüsünde devam etti. İlerleyen yıllarda

onu Şam Üniversitesinde, Riyad Üniversitesinde ve daha sonra da Medine Üniversitesinde ders verirken görüyorduk.

Arnavutluk'taki komünist –ve daha sonra tam anlamıyla ateist- rejimin ülkeye girmesini yasakladığı Hacı Vehbi Sulejman Gavoçi uzun yıllar vatan hasreti çekti. Ülkesini görebilmek için birkaç kere izin almayı denedi ama ülkeyi yöneten komünist/ateist iktidar ona bu imkanı tanımadı. Ancak 1974 yılında Üsküp ve Priştina'da verdiği Arnavutça vaazlarla memleket hasretini bir nebze giderebildi. Bu ziyaretten sonra yine Suriye'ye dönen Gavoçi, yurt dışında olmasına rağmen Arnavutça eserler yazmaya devam etti.²

Komünist rejimin çökmesinden sonra Sulejman Gavoçi ülkesini ziyaret etme imkanı buldu. Bu ziyaretlerinde verdiği vaazlarla halkın kalbini kazandı. Sulejman Gavoçi, üniversitelere, stüdyolara ve halkla açık yerlere yaptığı ziyaretlerdeki konuşmalarıyla halkı irşada gayret etmiştir. Bunların dışında Sulejman Gavoçi kendi imkânlarıyla, ekonomik alanda da topluma yardım etmeye gayret göstermiş, sadece Arnavutluk'ta değil Suriye'de bulunan öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak faaliyetler içinde bulunmuştur. Bu da göstermektedir ki, Hacı Vehbi Sulejman Gavoçi yaşlılığına rağmen faaliyetlerini devam ettirmektedir.³

Sonuç olarak Hacı Vehbi Sulejman Gavoçi Müslümanların daha iyi bir duruma gelebilmesi için elinden geleni yapmıştır. Ona Arnavutluk'u ziyaret hakkı bile vermeyenlerin bir zamanlar meydanları dolduran heykelleri / büstleri bugün fabrika depolarında yer alırken Gavoçi halkın kalbindeki yerini muhafaza etmeyi bilmiştir. Allah ondan ve yarenlerinden razı olsun.

¹ Zekaj, Ramiz, "Zhvillimi i kultures islame te Shqiptaret gjate Shekullit XX", A.İ.T.C. Yay, Tiran, 1997, s.364.

² Zekaj, a.g.e, s.365

³ Zekaj, a.g.e, s.365–366.

Komünist rejim tarafından hapsedilen, hapiste öldürülen ve sürgün edilen Müslüman alimlerden bir kısmı

1. Hafiz Ali Korça (burgosur në vitin 1945),
2. Hafiz Ibrahim Dalliu (burgosur në vitin 1946),
3. Hafiz Ismet Dibra, *ish- drejtor i Medresesë së Përgjithshme, Tiranë* (burgosur në vitin 1946),
4. Hafiz Sabri Koçi (burgosur në vitin 1966),
5. Dede Reshat Bardhi (internuar 15 vjet),
6. Haki Sharofi, *ish-kryeredaktor i revistës "Zani i Naltë"* (burgosur në vitin 1946),
7. Jonuz Bulaj (burgosur në vitin 1946),
8. Vexhi Buharaja (burgosur në vitin 1946),
9. Ismail Muçej (burgosur në vitin 6 shtator 1952 - 24 prill 1963),
10. Haxhi Faik Sheh Qazim Hoxha (burgosur në vitin 4 qershor 1966),
11. Hasan Tahsini (burgosur në vitin 1947),
12. Baba Bedriu i Brerimës (ekzekutuar në vitin 1947),
13. Baba Hajro Progonati (ekzekutuar në vitin 1947),
14. Hafiz Mustafa Varoshi, *ish-myfti i Durrësit* (burgosur në vitin 1945),
15. Hafiz Sherif Lëngu, *ish-kryetar i Këshillit të Naltë të Sheriatit* (burgosur në vitin 1945),
16. Hafiz Esat Myftia, *ish-kryetar i Komunitetit Mysliman Shqiptar* (burgosur në vitin 1946),
17. Hafiz Musa Dërguti (burgosur në vitin 1946),
18. Hafiz Ali Kraja (burgosur në vitin 1945),
19. Imam Liman Shabani (vdekur në burg më 1945),
20. Imam Met Troci (vdekur në burg më 1947),
21. Sheh Ibrahim Karabunara (vvarë në burg më 1947),
22. Sheh Myslim Luma (vdekur në burg më 1953),
23. Baba Myrteza Kruja (vdekur në burg më 1945),
24. Imam Ahmet Hyseni (vdekur në burg më 1945),
25. Dervish Mehmet Verleni (vdekur në burg më 1947),
26. Xhemal Naipi (me vendim nr. 218, dt. 23.6.1947 të Gjykatës Ushtarake Shkodër është dënuar ... me privim lirie për jetë, me punë të detyruar, humbjen e të drejtave civile e politike...- vdiq në burgun famëkeq të Burrelit në vitin 1955 në moshën 77 vjeçare, pa pasur familjarët dijeni as për varrin e tij),
27. Hafiz Sheuqet Boriçi (i vetëizoluar në shtëpi deri në vdekje),
28. Hafiz Sabri Bushati (u vetëizolua në shtëpi në vitin 1967, në moshën 77 vjeçare deri në vdekje),
29. Molla Alush Zaganjori (i vetëizoluar në shtëpi deri në vdekje),
30. Shejkh Hafiz Vehbi Sulejman Gavoçi (u ndalua disa herë nga regjimi komunist për të vizituar vendlindjen e tij, Shkodër), etj.

ANA HATLARIYLA ARNAVUT EDEBİYATI TARİHİ

Mustafa BALCI
Necip KARAEVLİ

4. Bölüm

İslâmî Devir Arnavut Edebiyatı

«Aljamia ve Aljamiado Endülüs döneminde “Arap harfleri ile yazılmış İspanyolca” mânasına gelir»⁴. Daha sonra Avrupa’daki diğer Müslüman milletlerin Arap harflerini kullanarak oluşturdukları edebiyata verilen addır. Bu terim bazı Avrupa dillerinin tarihlerinde edebî bir devri ifade etmektedir. Tarihte zamanla Müslüman olmayan halkların dilinde de Arap harflerinin kullanıldığı görülür. İspanyolca, Portekizce, Fransızca, Almanca, Yunanca, Lehçe, Belarusça, Felemenkçe, Macarca, Latince, Boşnakça, Sırpça ve Arnavutça dillerinde Arap harfleriyle yazılmış metinler bulunmaktadır⁵. Doğuda da Araplar dışında Arap harflerini kullanan çok sayıda dil vardır, lâkin bunlar için “elhamiyado” terimi kullanılmaz.

Elhamiyado edebiyatının klasik örneklerinden birisi: Yusuf’un Şiiri

“elhamiyado” terimi Arapça “el-acemî”den bozularak ortaya çıkmış bir kelimedir. Buradaki “acemî” Arap olmayan anlamına gelen “acem”den gelmektedir. İspanya’da Arapça’ya “El-arabiyye” denirken, Arapça dışındaki diğer bölge dil ve lehçelerine “El-acemiyye” denmiştir. Geniş anlamıyla “elhamiyado” Arapça dışında ve Avrupa dillerinde Arap harflerinin bilim, iletişim ve edebiyat dili olarak kullanılmasıyla ortaya konan metinleri ifade eden terimdir. Osmanlı Devleti hakimiyeti altında bulunan Balkan Yarımadası’ndaki Müslüman toplumlar Türkçe, Arapça ve Farsça dışında kendi eserlerini anadillerinde fakat Arap harfleriyle yazmışlardır. Osmanlı hakimiyeti altında gelişen bu elhamiyado edebiyatları üzerinde mukayeseli çalışmalar yapılmasıyla ortaya çıkacak sonuçlar dil, edebiyat ve sair alanlarda oluşan etkileşiminin hangi boyutlarda olduğunu gösterecektir. Bu tür çalışmaların yapılabilmesi için Türkiye üniversitelerinden birinde bu alana matuf bir Osmanlıca bölümünün açılması mühim çalışmaların yapılmasına imkân sağlayacaktır.

Meselâ, Bosna’da “Elhamiyado” metinleri ilk defa 17. asrın ikinci yarısında yazılmaya başlanmıştır.

Arnavutça’da ise 18 ve 19. asırlarda Arap harfleriyle bir edebiyat oluşmuştur. Şimdiki bazı Arnavut aydınların⁶ İslâmî tesir altında gelişen Arnavut edebiyatı diye ifade ettikleri bir edebiyattır.

Arnavutça’da İslâmî dönem edebiyatı 3 kola ayrılabilir.

1. Halk edebiyatı: Halk arasında oluşan dinî muhtevalı metinlerdir. Daha çok Cercelez Ali, Muya, Halili, Arnavut Osmani, Musa Arnavuti, Ali Abbas gibi Müslüman kahramanlar hakkında söylenmiş efsanevî metinler, şiirlerle tekkelerde söylenen nefesler ve ilâhîler zikredilebilir.

⁴ C. F. Seybold, “Aljamia”, MEB İslâm Ansiklopedisi, Eskişehir, 1997.

⁵ Muhammed Hukoviç’ten aktaran Nihat Krasniqi, “Gjurmë Të Zanafillës Së Letersisë Shqipe Alhamiado”, *Studime Orientale*, Priştine, 2002.

⁶ Nihat Krasniqi, agm.

Bu metinlerde özellikle, Arnavutlar arasında meşhur olan şahısların İslâmî duyarlılıkla yeni kimliklerle efsanevî varlıklarını sürdürmesi, Türk edebiyatındaki Oğuz Kağan'ın İslâmiyet'ten sonra Müslümanlaştırılmasına benzemektedir. Bu tür metinlerde Arnavut halkının manevî değişmelerinin izlerini göstermesi açısından önemlidir.

2. Osmanlı devletindeki farklı kültürel merkezlerde yetişerek Türkçe, Arapça ve Farsça gibi lisanlarda eserler veren Arnavutlar. Bunlar arasında Türklerin Türk, Arnavutların Arnavut saydığı Priştineli Mesihî, Dukakinzâde Yahya Bey, Koçi Bey, İstanbul Darülfünunu dersiâmlarından Hoca Tahsin gibi isimler zikredilebilir.

Hoca Tahsin

3. Haklarında çok ciddi çalışmaların yapılmadığı, ama 200 yıllık bir döneme yayılmış, Müslüman Arnavutların oluşturdukları ve klasik Türk edebiyatı çizgisine yakın bir edebiyattır. 17. asrın ortalarında başlayıp 20 asrın başlarına kadar devam etmiştir.

Böyle bir edebiyatın başlamasını Robert Elsie, Arnavutça'nın Latince'den kopması kadar mühim bir hadise olarak görür⁷. Ancak Arnavut edebiyatı araştırmacıları, İslâmî renkleri taşımasından dolayı bu edebiyata daima utançla ve önyargıyla yaklaşmışlar ve "beyteciler" diye keyfî bir adlandırma yoluna gidip görmezden gelmişlerdir.

Arap harfleriyle eser telif eden ilk kişi Muçozade diye bilinir. 1720'lerin başında yazdığı "Fetvayı Bana Müftü Verdi" adlı Hz. Ali'yi metheden şiiri ile meşhurdur: "Ayan u beyan o salih / ta bira sırr-ı Rahman -Sana apaçık olsun ey salih, bu sırrı Rahmandır.

Biri himmet Hazret-i Ali / Ti ye sultan (m)bi gılman"⁸-Himmet et Hazret-i Ali, sen gılmanların sultanısın.

İslâmî dönemde eser veren ilk Arnavut sanatçılar arasında, Nezim Berati, Elmaz Boriçi, Muçe Libohova, Ömer Begu, Tahir Nesibiu, Şeyh Ömer Karziçi, Saidi, Turabi, Derviş Zülfikar Gjirokastra gibi adlar sayılabilir. Eldeki eserlerin en eskisi 1700'lerin başlarına ait olsa da yazının özelliğinden bu edebiyatın başlangıç tarihini 1650lere kadar götürmek mümkündür. İleride bulunabilecek yeni belgeler ve yapılan araştırmalar bu konuya ışık tutacaktır.

İpekli Molla Derviş ve Vasiyetnamesi

Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Bazı çalışmalarındaki tarihlerden yola çıkılarak (1765-70 ile 1865-70 arasında) yüzyıla yakın bir ömür sürdüğü tahmin edilmektedir. Ona ait bir ilahî bugün Gjakova ve İpek taraflarındaki camilerde hâlâ salâ olarak okunmaktadır.

Arap harfli ilk Arnavutça metinlerin dinî muhtevalı oluşundan, okumuş dindar Arnavutların kendi insanlarına İslâm dinini öğretmek gayesiyle Arnavutça yazmayı tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Bu durum, Türk dili tarihi için de söylenebilir. 13. asırda yazılan ilk Türkçe eserlerin de *Kıyas-ı Enbiya*, *Siyer-i Nebi*, *Kıssa-i Yusuf* gibi dinî içerikli olması meselenin anlaşılmasına ışık tutmaktadır.

İpekli Molla Derviş *Vasiyetnamesine*, *Besmele*, *hamdele* ve *salvele* ile başlamakta ve sonra da,

⁷ Bak, Robert Elsie, *age* s. 71,

⁸ Nehat Krasniqi, *agm*.

Me ndihëm t'Perendis /Kët nasihat e kom nis=Allah'in yardımıyla başladım bu nasihata

Gjith sa turki e turkise /Rahmet i koft përgjithmon⁹.- Mümin ve müminat rahmet hep ebedi ola

mısralarıyla asıl şiire girmektedir. Allah'ın en mükemmel dininin İslâm olduğunu, Hz. Muhammed'e iman edip, saadete ulaşarak cennete girmenin yolları anlatılmaktadır.

Bu dönem şiirinin en mühim şahsiyetlerinden biri Nezim Fırakula'dır. Divanı şu mısralarla başlar:

Bismillahi nisa divanë/ Për sevda tënde ya Mevla=Bismillah deyip başladım divanuma /senin aşkınla ya Mevla

Për Muhammed Mustafanë/ Zemra rrata ya Mevla¹⁰- Muhammed Mustafa için Vurdum kalbime ya Mevla

Bu girişten sonra Nezim Frakula "Nezimi s'e do sefanë/ Yepi cefane ya Mevla" (Nezim istemez sefayı, ya Mevla ver cefayı) diye tasavvufi çileye talip olduğunu ifade etmektedir.

Nezim Frakula'nın adının ne olduğu da tartışılmıştır, fakat o divanında bir mısrasını Türkçe, bir mısrasını da Arnavutça olan bir beyitte:

"Benim mahlasım Nezim'dir /Emrin e kam İbrahim" şeklinde, bir mısrasını Türkçe ikincisi Arnavutça olan bir beyitte adının İbrahim olduğunu söylemektedir.

Başka bir şair olan Muhammed Çami de bir şiirine şöyle bir hamdele ve salve ile başlar.

"Hamd e şükür pa nihayet /Zotërisë Perëndisë-Nihayetsiz hamd u şükür olsun Rabbimize

⁹ Abdullah Hamiti, "Poezia e Beytexhinje-Ndikimet Orientale Islame Dhe Trajimi I Saj", *Seminari Ndërkombëtare Për Gjyhen,Letërsinë dhe Kulturën Shqiptare*, Piriştine 2003.

¹⁰ Abdullah Hamiti, agm.

Edhe salavat edhe selam/ Përmbi hazretinë Muhammed" ¹¹-Salat ve selamlar da Hazret-i Peygamberimize

Bu şairler İslâmî hassasiyetlerle hareket etmiş ve eserlerinde genellikle dinî konuları işleyerek Müslümanlığın Arnavutlar arasında derinlemesine yayılmasına vesile olmuşlardır.

Onların şiir dünyasına girebilmek için Arap, Türk ve Fars edebiyatlarının ortak mazmun ve remzleri dikkate alınarak bu şiirler okunmalıdır. Bu lisanlardaki şiirlerle İslâmî devir Arnavut şiiri arasında çok benzerlik vardır. İşledikleri temalar da İranlılar ve Türkler arasında yüzyıllar boyu işlenmiş temalardır. Bu şairler o havayı teneffüs ederek yetiştikleri için şiirlerini o halet-i ruhiye ile yazmışlardır. Birçok şair zaten bir tarikata mensuptu.

Arnavutluk edebiyatında İslâmî etki ile oluşan bu 200 yıllık edebiyatın bilinen diğer mahsullerine örnek olarak şunlar zikredilebilir:

Muçizâde'nin Arap harfleriyle Arnavutça olarak yazdığı *Kaside'si*, Beratlı Nâzîmî'nin (ö. 1760) ikisi Türkçe, biri Arnavutça üç divanı, Beratlı Süleyman Nâibî'nin (ö. 1771) bir kısmı bestelenmiş ve günümüzde bile söylenen lirik şiirlerden meydana gelen divanı, Ülgünlü Hâfız Ali Rızâ'nın Türkçe kelime ve deyimlerin Arnavutça tercümesi olan *Badû'l-mukatar'ı*, manzum olarak kaleme aldığı *Acibü'l-manzar* adlı Türkçe-Arnavutça ve bunun karşılığı olan *Garibu'l-mebsar* adlı Arnavutça-Türkçe lugatları ile *Mevlîd* 'i; Tahir Efendi Popova'nın Arap harfleriyle 1835'te İstanbul'da basılan ve ilk Arnavutça şiir kitabı olan *Vehbiyye'si* (bu eser 1907'te Sofya'da ve 1960'ta Piriştine'de Latin harfleriyle neşredilmiştir); Molla Ramazan İşkodra'nın *İlmihal*'i, manzum *Risale-i Sûfiyye'si* ve *Nasîhatü'd-dîn fi hıfzi'l-lisân*'ı; Konsipollü Mehmet Çâmî'nin (ö.1844) *Yûsuf* ile *Züleyh*'sı; Bektaşî Dâlîb

¹¹ Abdullah Hamiti, agm.

Fıraşerî'nin Fuzûlî'nin *Hadikatü's-süedâ*'sını geçmek için yazdığı ve 1842'de bitirdiği 56.000 beyitlik manzum *el-Hâdikâ*'sı; Şahîn Fıraşerî'nin *Muhtarnâme*'si Arnavut dilinde Arap harfleriyle yazılmış eserlerdir. 1879'da Osmanlı-Avusturya savaşına katıldığı bilinen ve *Târîhu İbrâhima Hâcer ve Sâre*, *Sîret* ile Arnavutça yazılan ve 204 beyitten oluşan *Mevlid*'in yazarı Hasan Ziko Kanberî, *el-İlahiyyat ve nuktatü'l beyân* adlı eserin şairi Şeyh Yunûs (ö. 1909), Beratlı Süleyman Ramazan, Türk edebîyatının tesiriyle eserlerinde Arapça, Farsça kelimelere çok fazla yer vermişler¹². Ayrıca kendi geliştirdiği Arap hurufatıyla Arnavutça bir "Mevlüt" yazan Hafız Ali Ulçinaku bu halkanın son temsilcisi olarak zikredilmelidir¹³.

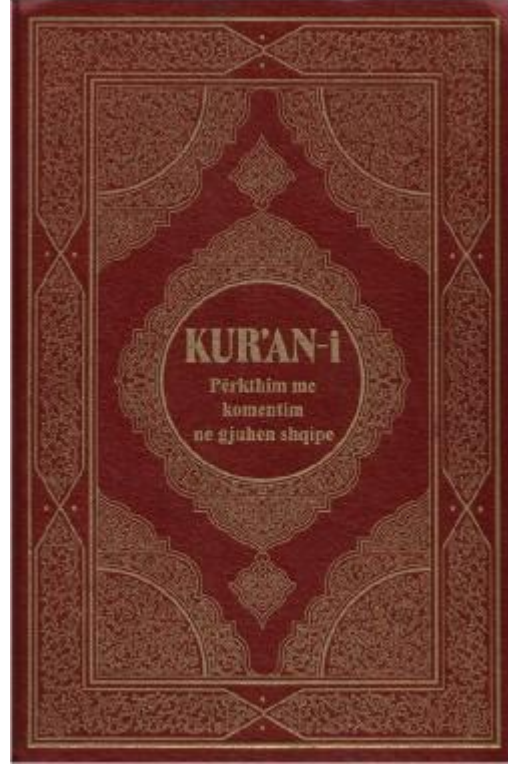

Hafız Ali Ulçinaku

Bunlar dışında Enver Hoca'nın dini yasaklamasına kadar Arnavutluk'ta ciddi bir dinî yayın faaliyetinin varlığı dikkati çekmektedir. Hafız Ali Korça (*Gülîstan*'ı Arnavutça'ya tercüme etmiştir), İbrahim Dalliu (Ömrü vefa etmediği için Araf suresine kadar getirebildiği Arnavutça tefsiri ile meşhurdur), Hafız Mahmut Daşi gibi şahısların dinî literatüre katkıları zikre değer.

¹² Mustafa Bilge, "Arnavutluk" *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1. cilt.

¹³ İslam Dizdari, *Etika*, S: 1-2 Tiran.

Arnavutça mealli bir Kur'an-ı Kerim

Son Osmanlı aydını ise Beratlı Vecihi Buharaya adında bir Arnavut'tur. Türkçe, Arapça, Farsça, İtalyanca, Fransızca, İngilizce ve Almanca bilen ve şark edebiyatlarına son derece hakim bir zat olduğu hâlde Enver Hoca rejimi onu birtakım esnaf dükkânlarında müşterilere bilet kesmekle görevlendirmiştir. *Gülîstan*, *Şehnâme*, *Tahayyülât* gibi şark edebiyatının çok mühim eserlerini Arnavutça'ya kazandırmıştır. Ayrıca 13-15. asırlarda kaleme alınmış Arapça ve Farsça üç yüz adet eseri istinsah etmiştir.

Risale

ÇAMERIA GÜNLERİ YAKLAŞIYOR

27 Haziran Çameria Soykırım Günü

Kenge Korcare mbi djegjen e
Voskopojës ne 1916

Ne vitin 16-te te shekullit te 20-te
u krijua komiteti
Sa moren perpjete male
medet ngjyre qe na gjeti!

U vrane dy kapedane
Nebi Kuci me Rizane
e kur mori vesh Qazimi
me vrap doli jashte trimi!

Derdhi lote mallengjimi
e tha : O te pabeset nga perendia pa
pjese
cpafet qe na thate kane
nga ju kush e vrap Rizane?

Te gjithë ulen kryet e thane:
"Mira te ishim vrare te tere
e kjo qe mos ishte bere!"

Sali taktka mbledhi shoke
ju falë kaka me kaka

Voskopoja!- tha ai te
kercejme
se armiqte atje i gjejmë!
Armiqte shume jane
gje per te bere nuk kane
Ne tre ceta ata u ndane
Voskopojën e rrethuan
armiqte i copetuan!
Ca te vrare
e ca te gjalle
qytetit i vune zjarre.
Doli voskopoja flake ate dite
U mor shpaga per Zaken e

per Nebine
e per Mustafa syzine!
Shkate a tete te galle i zune
afar Nabut i shpate!
Qe te gjithë ate i thare:
qe i pa rre dy te ndere
E tha Rrofte Shqiperia
Nebu me gojen e tija

Nuk jam i deshperuar
se haka ime u muarr!

'GWANNINA

*Kim bu cennet vatanın
uğruna olmaz ki feda ?*

*Şüheda fışkıracak
toprağı sıksan, şüheda!*

*Canı, cananı, bütün
varımı alsın da Hüda,*

*Etmesin tek vatanımdan
beni dünyada cüda.*

**Çameria
günlerinde tüm
şehitlerimizi
rahmetle anıyoruz.**

ÜSKÜB'DE YAŞAYAN MÜSLÜMAN TOPLULUKLARIN DEĞERLER DÜNYASI ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME

Enez İdris

2. Bölüm

ÜSKÜB'ÜN COĞRAFÎ KONUMU VE DEMOGRAFİK YAPISI

Üsküp bugün, 1991 yılında Sosyalist Federal Yugoslavya Cumhuriyetinden ayrılarak tam bağımsızlık kazanan Makedonya Cumhuriyetinin başkentidir. Yukarıda da izah etmeye çalıştığımız gibi coğrafi olarak Balkanların merkezinde yer aldığı için her döneminde bölgede önemli siyasî, iktisadî ve kültürel rol oynamıştır. Üsküp, güneyde Vardar-Morava vadilerinden Selanik ile Ege denizine, kuzeyde ise Panon havzası (Niş-Belgrat)'na ulaşan ana yol üzerinde bulunmaktadır. Şehir, Kaçanik boğazından geçen yol ile Kosova-Priştine'ye, doğuya giden Kumanova-Kriva Palanka yolu ile Bulgaristan-Sofya'ya, batıya giden farklı bir güzergahtan da Arnavutluk'a bağlanır. Yer yer deniz seviyesinden 220-340 yükseklikte bulunan Üsküp, Vardar mecrasının yukarı kısmında, kuzey-batı ve güney-doğu yönünde uzayan tektonik bir arazide sıralanmış vadilerden kendi adını taşıyan geniş ve verimli ovanın kuzeyinde Vardar nehrinin her iki yakasında yer almaktadır".¹⁴

Kuruluşu itibariyle günümüze kadar geçen süre içerisinde sürekli el değiştiren Üsküp, demografik açıdan da değişken bir yapı arz eder. Bölgeyi hâkimiyeti altına alan her güç, kendi politika ve çıkarları doğrultusunda, gerek

bölgeye kendi milletlerinden olan toplulukları getirerek, gerekse kendileri dışındaki halkı farklı bölgelere göçe zorlamak suretiyle bölgede kendi nüfuslarını arttırma ve egemen kılma çabası içinde olmuşlardır. Bu yüzden bugün Üsküp multi etnik bir karaktere sahiptir. Üsküp'te Makedonlar, Arnavutlar hâkim unsur olmakla birlikte Türkler, Torbeşler, Boşnaklar, Çingeneler, Ulahlar vb. topluluklar yaşamaktadır.

Üsküp Haritası

Devlet İstatistikleri Kurumu tarafından yapılan sayımlarda 1960'lerden sonra Üsküp nüfusunun hızla arttığı, 1996 yılında şehrin yedi merkez ilçesinde 444.760, taşra ilçelerde ise 100.468 olmak üzere, toplam 545.228 kişinin yaşadığı belirtilmektedir. Resmi verilere göre, ülke bazında nüfus dağılımı şöyledir. Makedonya'nın, % 66.5'ini Makedonlar, % 22.9 Arnavutlar, % 4.0 Türkler, % 2.3 Romanlar, % 2.0 Sırp, % 0.4 Ulahlar ve % 1.9'la diğerleri oluşturmaktadır.¹⁵ Fakat, 1991 yılından sonra, özellikle 2002 savaşı sonrası gerçekleştirilen nüfus sayımlarına azınlıkların yaptıkları itirazlar ve protestolar dikkat çekicidir. Dinî aidiyeti açısından ise nüfusun % 66.34 ü Ortodoks, % 30.04 ü Müslüman, % 1.47 i Protestan, % 0.38 i Katolik, % 0.29 u Ateist ve % 1.42

¹⁴ Hoca N., a.g.m., s. 122.

¹⁵ Makedonija- Brojki i fakti, *Zavod za statistika na RM.*, Skopje, 1996. s. 1.

sini ise diğer dinlere mensup olanlar oluşturmaktadırlar.¹⁶

ÜSKÜB'ÜN DİNÎ VE SOSYAL YAPISI

Tarih boyunca farklı insan toplulukları tarafından farklı birçok devlet kurulmuştur. Bu devletler bugün büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Bazılarının ise yerlerine inşa edilen yeni devletlerde izlerini görmek mümkündür. Toplumların içinde yaşadıkları çevre, onların tabiat, tarih ve hatta kendilerini algılamalarını da doğrudan etkiler. Günümüzde insan ilişkilerinin en açık ve yoğun olarak yaşandığı yerler hiç şüphesiz şehirlerdir. “Yerleşim birimleri kültürel yoğunlukları ölçüsünde şehir olma hüviyetini elde ederler. Şehirler; tarihi dokuyu oluşturan eski yapıları, mimarî eserleri, cadde ve sokaklarıyla sadece fizikî bir mekân ve kuru mühendislik tasarımları değil, aynı zamanda bir kültür ve kimlik kaynağı, medeniyetin somutlaştığı bir tür canlı organizmadır.”¹⁷

Üsküp Taş Köprü 1909

Çok eski bir tarihî geçmişe sahip ve farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan Üsküp şehri söz konusu edildiğinde, burayı, eski medeniyetlerin kendini

¹⁶ Naselenie- spored vitalnite, etničkite, obrazovanite i ekonomskite bezi (*Popis na naselenieto, domakinstvata, stanovite i zemjodelskite stopanstva vo R.M.*), 1994 godina, kniga II. Skopje, 1996, s. 32.

¹⁷ Karatepe, Şükrü, “*Şehir, Kültür ve Kitap*” (Vahap Taştan’ın *Kimlik ve Din* adlı kitabının içinde), Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay., Kayseri, 1996, s. 1.

muhafaza ettiği bir kültürel ve değerler mozaiği olarak kabul etmemiz mümkündür. İnsanlar arası ilişkiler ve onların inançları, ne tür işler tuttıkları, neleri sevdikleri, hangi amaçlarla bir araya geldikleri vb. doğrudan doğruya değerler ve kültürel etkinliklerle ilgili tezahürlerdir. Bir toplumun bütün bu yönlerine ilişkin dinamizmi büyük ölçüde o toplumun içinde yaşadığı şehrin mimarî eserlerinde ve tarihî yapıtlarında kendini gösterirler.¹⁸ Bu açıdan baktığımızda, şehrin sokakları, caddeleri, köprüleri, ibadethaneleri, kütüphaneleri, eğlence yerleri gibi mekânlar, söz konusu şehir ve içinde yaşayan topluluklar hakkında belli bir görüş kazandırır.

1963 yılında Üsküp’te meydana gelen büyük depremin ardından dünyanın gözü buraya çevrilmiş, şehrin yeniden yapılanması için büyük yardımlar yapılmıştır. Depremden sonra hızlı bir şekilde yeniden yapılanmaya başlayan şehir, sürekli büyüyerek yeni bir görünüme sahip olmuştur.

Üsküp’teki bu Türk yerleşimi deprem sebebiyle yıkılan yerlerden birisidir

Bugün şehir Vardar nehrinin iki yakasında kurulmuş durumdadır. Bir yandan tüm tarihî mirasın barındırıldığı, genelde dar sokakların ve eski evlerin bulunduğu, nüfusun büyük çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu eski Üsküp, diğer yandan da Avrupa şehri izlenimi yaratan yeni Üsküp’le karşımıza iki farklı şehir çıkmaktadır. Her ne kadar, doğal afetlerden, savaşlardan ve başka sebeplerden dolayı çok sayıda tarihî eser

¹⁸ Karatepe, aynı yer.

yok olmuş olsa da, bugün mevcut camiler, mescitler, eski mezarlar, hanlar, tekkeler, medreseler vb. eserler şehrin Müslüman kimliğini ortaya koymaktadır.

Üsküp'ten bir görünüm

Yaklaşık beş yüz yıllık bir süreyi Osmanlı egemenliği altında geçiren Üsküp'te bugün hâlâ Osmanlı öncesi döneme ait eserlerin mevcudiyeti bir anlamda İslâm'ın hoşgörü anlayışının da bir yansımasıdır. Osmanlı döneminde sayılarının azlığına rağmen gayrimüslimlere de kendi ibadethanelerini yapma, dinlerini yaşama imkânı sunulmuştur. Osmanlı'nın son dönemlerinde Üsküp'te yedi tane tarihî kilise mevcuttu. Bunlardan altısı Ortodokslara, biri de Katoliklere aittir. Yahudilerin ise iki sinagogu bulunmaktaydı.¹⁹ Burada şuna dikkat çekmemiz gerekir ki, verdiğimiz bu rakamlar 1900'lü yıllara ait olduğundan, bu dönemde yapılan savaşları dikkate alırsak, sayıların daha fazla olması da muhtemeldir. Çünkü bu döneme ait verilere göre cami sayısı da 51 olarak verilmiştir ki, Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Üsküp camilerinin sayısını 120 olarak belirtir.

Camiler daha ilk yıllarından itibaren İslâm medeniyetinde büyük rol oynamaktadır. En temel fonksiyonu cemaatle namaz kılmak olan camiler, tarih boyunca sosyo-kültürel açıdan da önemli

bir eğitim merkezi olma özelliğine sahip olagelmiştir. Bundan dolayı Osmanlı döneminde inşa edilen camilerin yapısına dikkat edildiğinde, hemen yanlarında mutlaka bir medrese, hamam ve hanın da yer aldığı görülür. Bu fonksiyonlarından dolayı, Osmanlı döneminde cami yapımına büyük önem verilmiştir. Osmanlı'nın son dönemlerine ait verilere göre; Üsküp'te 51 cami ve mescit bulunmakta, bunlardan on beşinde bayram ve cuma namazları kılınmaktaydı. Bunun yanı sıra Mevlevî, Rufaî, Kadirî, Sinanî, Celvetî ve Halvetî tarikatlarına ait 15 tekke mevcut idi.²⁰

Daha önce de belirttiğimiz gibi 1912 yılından sonra camilerin ve diğer tarihî mirasların yıkılmasına veya tahribata uğramasına sebep olan faktörlerden en önemlileri hiç kuşkusuz savaşlar, siyasî faktörler ve doğal afetlerdir. Osmanlıların Üsküp'ten ayrılmasıyla başlayan Balkan Savaşı, I. ve II. Dünya savaşıyla devam eden tahribatlar 1963'teki depremle büyük ölçüde artmıştır. Buna ek olarak II. Dünya savaşından sonra idareye gelen komünist rejimin de büyük payı olmuştur. Fakat siyasî faktörlerin dışında 1912'den sonra özellikle Türkiye'ye başlayan ve uzun süre devam eden göçlerin de bu tahribatlarda dolayı olumsuz bir etkisi olmuştur. Çünkü boşaltılan mahallelerde camilerin sahipsiz ve bakımsız kalması, yıkılmalarına zemin hazırlamıştır.²¹ Tüm bu olumsuz koşullara rağmen, 1990'lı yıllardan sonra Müslümanların camilere karşı ilgisi artmış ve tüm bürokratik engeller aşılarak camilerin yeniden inşa ve ihyasına gayret edilmiştir. Tabii bu inşa ve ihya faaliyetlerine büyük ölçüde Türkiye ve diğer ülkelerden de destek gelmektedir. (Devam edecek)

²⁰ Asım, a.g.e., s. 32; Yılmaz, Hüseyin, *Camilerin Eğitim Fonksiyonu*, Dem Yay., İst., 2005, ss. 17-124.

²¹ Şehabi, Behicuddin, *Kapanmayan Yaralar*, Skenpoint Yay., Üsküp, 2003, s. 132.

¹⁹ Asım, a.g.e., s. 32.

**Bulgaristan'da Yaşayan veya Türkiye'ye
Dönüş Yapan Türklerin AB Sosyal
Güvenlik Hukukunda
Yararlanabilecekleri Haklar**
Doç. Dr. Kamuran REÇBER
Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü

GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB)'nin bir sütununu oluşturan Avrupa Topluluğu (AT), Kurucu Andlaşması'nda sosyal güvenliğe veya sosyal güvenlik hukukuna ilişkin düzenlemeler içermektedir. Bu konuda, asli mahiyetteki bu düzenlemelerin yanı sıra türeme norm şeklinde tesis edilen tasarrufları da AB dolayısıyla Topluluklar hukuku içerisinde değerlendirmeye almak gerekir. AB'nin beşinci genişleme (altıncı kategorideki bir genişleme olarak da değerlendirilebilir) kapsamında 01.01.2007 tarihinden itibaren Bulgaristan ve Romanya'yı tam üye olarak almasından sonra, Bulgaristan'da yaşayan veya Bulgaristan dışında olup da Bulgar vatandaşı olan Türk soylu kişilerin AB dolayısıyla Topluluklar hukukunun yarattığı haklardan yararlanmaları ve bu hukukun öngördüğü çeşitli yükümlülüklerle muhatap olmaları söz konusudur.

Bu çalışmada, öncelikle AB'nin sosyal güvenliğe ilişkin asli ve türeme mahiyetteki düzenlemeleri genel olarak sunulacak ve Bulgaristan vatandaşı olan Türk soylu kişilerin işbu düzenlemelerden yararlanabilme durumları belirlenecek ve sonuçta bu haklardan yararlanmanın çeşitli nedenlerle (haksız eylem veya işlemlerle) mümkün olamaması halinde, bu kişilerin Topluluklar hukuku çerçevesinde açabilecekleri dava türleri hakkında açıklamalar yapılacaktır. Çalışmada tarafımızca ileri sürülen ana tez, Bulgaristan vatandaşı olan Türk soylu kişilerin (çifte veya çok vatandaşlık durumunda olabilirler) Topluluklar hukuku

çerçevesinde istisnalar, kısıtlamalar veya kısaca kuraldışılıklar saklı kalmak kaydıyla sosyal haklardan yararlanabileceklerine ilişkindir. Konuyla bağlantılı olarak değerlendirilmesi veya dikkate alınması gereken bir husus da, daha önceden Bulgaristan vatandaşı olup da Türkiye'ye dönen ve Bulgaristan vatandaşlığını kaybedip Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçen gerçek kişilerin durumudur. Bu son kategorideki kişilerin özellikle Bulgaristan'da kazanmış oldukları sosyal güvenlik haklarını Türkiye'ye transfer edip etmeyecekleri sorunu da önem kazanmıştır. Bu husus da tarafımızca çalışmada kısaca değerlendirmeye alınacaktır.

1. Sosyal Güvenlik Konusundaki İşlemlerin Kapsamı

Konunun açıklığa kavuşturulması veya sağlıklı bir analiz yapılabilmesi gayesiyle, AB'nde sosyal güvenlik hukuku konusunda, AT Kurucu Andlaşması'nın ilgili düzenlemeleri ve bu düzenlemelere istinaden tesis edilen türeme normları kısaca açıklamak gerekmektedir.

1.1. AB'nde Sosyal Güvenliğe İlişkin Asli Normlar

AT Kurucu Andlaşması'nın giriş kısmından başlamak üzere sosyal politika ve güvenliğe ilişkin bir çok düzenlemeyi tespit etmek olasıdır. Bunlardan önemli olan birkaç düzenlemeye burada yer vermek uygun olacaktır. Bu anlamda, AT Kurucu Andlaşması'nın 42. Md.'si AB Bakanlar Konseyi işçilerin serbest dolaşımını sağlamak gayesiyle sosyal güvenlik alanında gerekli önlemleri alır ve bu amaçla göçmen işçilere ve bakmakla yükümlü oldukları kişilerle ilgili olarak ulusal mevzuat farklılıkları nedeniyle göz önünde bulundurulmuş bütün sürelerin, sosyal yardıma hak kazanılması, bu hakkın korunması ve yardım miktarının hesaplanması için birleştirilmesini, üye Devletlerin topraklarında ikamet eden

kişilere ödemelerde bulunulmasına imkan verecek düzenlemeler yapar.

AT Kurucu Andlaşması'nın sosyal konulara ilişkin en önemli düzenlemeleri 136-145.Md.'ler arasında yer almaktadır. Bu kapsamda, AT Kurucu Andlaşması'nın 136. Md.'si şu düzenlemeyi içermektedir: *“Topluluk ve üye Devletler, 18 Ekim 1961 tarihinde Torino’da imzalanan Avrupa Sosyal Şartı ve 1989 İşçilerin Temel Sosyal Hakları’na Dair Topluluk Şartı’nda belirtilen temel sosyal haklar gibi hakları göz önünde bulundurarak, istihdamı ve ilerlemeyi korurken, bunlar arasında uyumu mümkün kılacak şekilde ileri düzeyde yaşam ve çalışma koşullarının geliştirilmesi, uygun sosyal koruma, yönetim ve işgücü arasındaki diyalog, uzun süreli yüksek istihdamın temini ve dışlanmayla mücadele etmek amacıyla insan kaynaklarını geliştirme hedeflerine sahiptirler.*

Bu amaca ulaşmak için Topluluk ve üye Devletler, özellikle akdi ilişkiler alanındaki farklı ulusal uygulamaları ve Topluluk’taki rekabetin korunması ihtiyacını dikkate alan önlemleri yürürlüğe koyarlar.

Bu yöndeki gelişmenin, sadece sosyal sistemlerin uyumlaştırılmasını destekleyen ortak pazarın işleyişinden değil, aynı zamanda bu Andlaşma’da yer verilen usullerden ve yasa, tüzük ve idari eylemlerin yaklaştırılması ile meydana geleceği kanaatindedirler”.

Bu düzenlemeyi dikkate aldığımızda, AT, Avrupa Sosyal Şartı (03.05.1996 tarihinde revize edilmiştir) ve İşçilerin (Çalışanların) Temel Sosyal Haklarına Dair Topluluk Şartına açıkça atıf yaparak üye Devletlerin bu uluslararası hukuk işlemlerine taraf olmalarını arzuladığı sonucu ortaya çıkmaktadır. 01.01.2007 tarihinde AB tam üyesi olan Bulgaristan bu uluslararası hukuk işlemlerine taraftır. Bulgaristan 07.06.2000, Türkiye ise 24.11.1989. tarihlerinde Avrupa Sosyal

Şartına çeşitli çekincelerle taraf olmuşlardır.

Bulgaristan Avrupa Sosyal Şartı'nın 12. Md.'sinin 2. ve 4. Prg.'larını benimsemeyip çekince koyarken, Türkiye ise bu maddeyi tümüyle kabul etmiştir. Sosyal güvenlik hakkı başlığını taşıyan 12. Md. şu düzenlemeleri içermektedir: *“Yüksek Akit Taraflar, sosyal güvenlik hakkının etkin işleyişini sağlamak gagesiyle:*

1. *Bir sosyal güvenlik rejimi kurmayı ve sürdürmeyi;*

2. *Avrupa Sosyal Güvenlik Kodu'nun onaylanması için en azından gerekli olan tatmin edici düzeyde bir sosyal güvenlik rejimini sürdürmeyi;*

3. *En yüksek düzeyde bir sosyal güvenlik rejimine tedricen ulaşmaya gayret etmeyi;*

4. *Uygun ikili veya çok taraflı anlaşmalar akdederek veya başka yollarla ve bu anlaşmalarda benimsenen koşulların ihtiyatı kaydıyla:*

a. *Korunan kişilerin ne suretle olursa olsun yer değiştirmeleri sırasında, sosyal güvenlik mevzuatından doğan avantajların korunması dahil olmak üzere sosyal güvenlik hakları ile ilgili olarak Yüksek Akit Tarafların kendi vatandaşları ve diğer Akit Tarafların vatandaşları arasında eşit muamele görmelerini;*

b. *Akit Taraflardan her birinin mevzuatına uygun olarak yapılan sigorta ve çalışma sürelerinin birleştirilmesi yoluyla sosyal güvenlik haklarının aktarılması, sürdürülmesi ve yeniden başlatılmasını sağlamak için önlemler almayı;*

taahhüt ederler”. Bulgaristan bu maddenin 2. ve 4. Prg.'larını kabul etmemiştir. Bu durumda maddeyi bir bütün olarak kabul eden Türkiye'nin aşağıda sunacağımız gibi Bulgaristan'ı bu Şarta ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmeye zorlaması güç gözükmektedir.

AT Kurucu Andlaşması'nın 137. Md.'si de sosyal politika veya güvenlik konusunda önemli düzenlemeler içermektedir. Bu madde, AT üyesi

Devletlerin řu faaliyetlerini desteklemeyi ve tamamlamayı taahüt etmiştir: işçilerin sağlık ve güvenliğini korumak için özellikle çalışma ortamının iyileştirilmesi; çalışma koşulları; işçilerin sosyal güvenliği ve korunması; iş akdinin feshedilmesi halinde işçilerin korunması; işçilerin bilgilendirilmesi ve işçilere danışılması; ortak yönetim de dahil işveren ve işçilerin çıkarlarının kollektif savunulması ve temsil edilmesi; Topluluk sınırları içinde düzenli olarak ikamet eden üçüncü Devlet vatandaşlarının istihdam koşulları; işgücü pazarından dışlanan kişilerin entegrasyonu; işgücü pazarı fırsatları ve işyerinde muamele açısından kadınlar ve erkekler arasında eşitlik; sosyal dışlanma ile mücadele; sosyal güvenlik sisteminin modernizasyonu. Bu amaçla AB Bakanlar Konseyi, yenilikçi yaklaşımları sağlamaya çalışma ve deneyimleri değerlendirme, en iyi uygulamaları ve bilgi değişimini geliştirme ve bilginin artırılması yöntemleri aracılığıyla, üye Devletlerin yasa ve düzenlemelerinin uyumlaştırılması hariç olmak üzere, üye Devletler arasında işbirliğinin teşvikine yönelik önlemleri kabul edebilir. Bu konuda AB Bakanlar Konseyi, yönergeler aracılığıyla, her üye Devletin koşulları ve teknik düzenlemelerini göz önüne alarak, kademeli olarak uygulanabilir asgari talimatları karara bağlayabilir. Bu yönergeler, küçük ve orta ölçekli işletmelerin kurulmasına ve gelişmesine engel olmayacakları gibi idari, mali ve hukuki güçlük de empoze etmekten kaçınırlar. Fakat, AT Kurucu Andlaşması'nın 137. Md.'si'nin 4. Prg.'ı, üye Devletlerin egemen yetkilerini korumalarını sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Bu anlamda, AT Kurucu Andlaşması'nın 137. Md.'sinde kabul edilen düzenlemeler, üye Devletin sosyal sisteminin temel ilkelerini belirleme hakkına ve mali dengenin hassasiyetine etki etmemesi ve üye Devletin bu Andlaşma ile uyumlu olan daha sıkı koruyucu önlemler almasını veya

sürdürmesine engel oluşturmaması ilkelerine dayandırılmıştır.

AT Kurucu Andlaşması itibarıyla sosyal politika veya güvenliğe ilişkin önemli diyebileceğimiz düzenlemelerden diğerleri 138., 139., 140., 141., 142., 143., 144 ve 145. Md.'lerde hükümselleştirilmiştir. Örneğin bu düzenlemelerden 140. Md. itibarıyla, Komisyon, üye Devletler arasındaki işbirliğini teşvik etmekte, istihdam, iş hukuku ve çalışma koşulları, temel ve ileri seviyede mesleki eğitim, sosyal güvenlik, meslek hastalıklarının ve kazalarının önlenmesi, mesleki sağlık, dernek kurma ve işverenler ile işçiler arasında toplu pazarlık konularında eylemlerin eşgüdümünü kolaylaştırmaya çalışmaktadır. Bu amaçla, Komisyon, üye Devletlerle çalışmalar yaparak, görüşler beyan ederek ve gerek ulusal düzeydeki gerek uluslararası organizasyonları ilgilendiren sorunlar hakkında istişarelerde bulunarak yakın temas halinde hareket etmeye gayret göstermektedir.

AT Kurucu Andlaşması'nın 144. Md.'si, Avrupa Parlamentosu'na danıştıktan sonra AB Bakanlar Konseyi'ne, Komisyon ile üye Devletler arasında sosyal koruma konusunda işbirliğinin geliştirilmesi gayesi ile istişari nitelikte görev üstlenecek bir "**Sosyal Koruma Komitesi**" kurma yetkisi vermiştir. Sosyal Komite'nin görevleri şunlardır: Topluluk ve üye Devletlerde sosyal koruma politikalarının gelişimini ve sosyal durumu takip etmek; üye Devletler arasında ve Komisyon ile bilgi, deneyim ve en iyi uygulama değişimlerini kolaylaştırmak; AT Kurucu Andlaşması'nın 207. Md.'sine hanel gelmemek üzere, AB Bakanlar Konseyi'nin veya Komisyon'un talebi üzerine veya kendi inisiyatifiyle, raporlar hazırlamak, görüş oluşturmak veya yetki alanındaki diğer işleri yapmaktır. Her üye Devlet ve Komisyon, Komite'ye iki üye atamaktadır. (Devam edecek)

Handwritten text in Arabic script at the top right, including the number '506'.

№ 254

СЛУЖЕБНЫЙ ПАСПОРТ

Поименованные ниже супруга Консула Республики Турции в Ленинанке-дакки бей-Мамдох Ханум, мать Захра Ханум дети: Туркян и Туран выезжают в Константинополь через порт Батум. Просьба ко всем военным и гражданским властям оказать им в случае необходимости нужное содействие для их беспрепятственного прохода.

Handwritten text in Arabic script, likely a translation or additional notes, including the date '950 / 10 / 5'.

25 сентября 1925 года
гор. Ленинанке
ТУРЕЦКИЙ КОНСУЛ

ВИЗА № 659155-
Мамдох Ханум, Захра Ханум, Туркян и Туран
Настоящий паспорт выдан в Управлении Уполномоченного НКВД СССР при Правительстве ЗСФСР для беспрепятственного выезда из пределов ЗСФСР через пограничный пункт Батум Турция
Виза действительна до 30 октября 1925 г.
С. С. С. Р.
ПОРТ-БАТУМА
ПРИБЫЛ 10 Октября 1925 г.
УБЫЛ 10 Октября 1925 г.
П/У. АББАЦИЯ

Bulgaristan muhaciri bir aileye ait 1925 tarihli bir belge